

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 4 september 2022

Woorden om te doen, het tiende woord

'Met een buik vol van begeren'

Kees Kok

1.

Niet begeren, zegt het tiende van de tien woorden, het tiende 'gebod':

*Jij zult het huis van je naaste niet begeren.
jij zult de vrouw van je naaste niet begeren
en niet zijn slaaf, zijn slavin, zijn os, zijn ezel -
al wat van jouw naaste is.*

Je zou Psalm 131 de 'Psalm van de getemde begeerte' kunnen noemen: 'Ik heb mijn verlangens getemd, mijn ziel is tot rust gekomen, als een kind dat gedronken heeft en rust aan de borst van zijn moeder.' Iedereen heeft begeerten, de mens is geschapen 'met een buik vol van begeren'. Daar is in beginsel niets mis mee. Maar die begeerten leiden overal ter wereld ook tot 'zonde' - tot onrecht op grote en kleine schaal - tot moord en doodslag. Daarom moeten ze getemd worden.

Meir Shalev, de Israëlische auteur van talloze prachtige romans, schreef ook enkele boeken over de bijbel. In *In den beginne* noemt hij het laatste van de Tien Woorden 'het origineelste en bijzonderste gebod dat tot op de dag van vandaag zijns gelijke niet heeft gevonden.' Want, zo legt hij uit, op het overtreden van de eerste negen woorden, die gaan over wat je wel en wat je niet mag doen, stelt de Tora duidelijke in de wet vastgelegde straffen. Maar nergens gaat het over straffen tegen begeerte, want dat gebod gebiedt noch verbiedt concrete handelingen. Bovendien gaat om een gebod dat niemand kan naleven, want iedereen heeft begeerten, daar is niets aan te doen. 'Iedereen begeert enkele of vele malen, eens per jaar of tweemaal daags. (...) en zo,' aldus Shalev, 'heeft de georganiseerde godsdienst een voortdurend schuldgevoel van de mens jegens zijn God in het leven geroepen, het besef dat hij tekortschiet in de vervulling van diens wil. Het laatste gebod voorkomt dat de mens er volledig in slaagt God tevreden te stellen'. Shalev eindigt zijn betoog met de conclusie: 'Zo heeft de bijbelse wetgever ervoor gezorgd dat geen enkele jood voor de toets van de tien geboden een tien haalt. Negen is het hoogst haalbare cijfer op het joodse rapport.'

Dat is een amusante, literaire kijk op de zaak, maar of het helemaal recht doet aan de ernst van het gebod? Een kleine tweeduizend jaar geleden schreef een andere Joodse schrijver, Jacobus, volgeling van Jezus Messias, in een brief niet minder bloemrijk het volgende over de begeerte:

Beschouw het als bron van louter vreugde, broeders en zusters,
als je in allerlei beproevingen terecht komt,
en weet: het testen van je overtuiging
maakt je geduldig en vastberaden.
Houdt dat geduldwerk vol tot het laatst,
opdat je een volledig en gaaf mens wordt, zonder gebreken.
Gelukkig de mens die staande blijft in de beproeving.

Want wie de test heeft doorstaan
zal als erekrans het leven ontvangen
dat God heeft toegezegd aan wie hem liefhebben.
Laat niemand die in de beproeving raakt, zeggen:
'God heeft mij in beproeving gebracht',
want God kan niet door kwaad beproefd worden
en kan zelf niemand in beproeving brengen.
Nee, ieder mens wordt verleid, verlost, verzocht
door zijn eigen begeerten.
Als de begeerte eenmaal bezwangerd is, baart zij zonde
en die zonde, eenmaal volgroeid, baart de dood.

2.

*Jij zult het huis van je naaste niet begeren.
jij zult de vrouw van je naaste niet begeren
en niet zijn slaaf, zijn slavin, zijn os, zijn ezel -
al wat van jouw naaste is.*

'Huis' staat hier voor het hele hebben en houden, alles met wie en waarvan de naaste leeft: zijn vrouw allereerst, zijn personeel, zijn dieren - een complete samenleving. Het gaat erom dat begeren van 'al wat van jouw naaste is' een hele samenleving, in het klein en in het groot, en heel haar bestaanszekerheid kan verwoesten. In de georganiseerde godsdienst is het tiende woord vaak versmald is tot een privé-zaak van seksuele aard. In de katechismus van de r.k.kerk (uit 2008) is het laatste gebod daartoe zelfs in tweeën gedeeld, in een negende en een tiende gebod. Het negende luidt daar nu: 'Gij zult geen onkuisheid *begeren*'. Een soort aanvulling op het zesde gebod dat in de katechismus luidt: 'Gij zult geen onkuisheid *doen*.' Je mag het niet alleen niet doen, je mag het ook niet begeren. Zoals je in de biecht de zonden moet belijden die je hebt gedaan in gedachten woord én daad. Om het woord onkuisheid hangt in en rond de biechtstoel een onfrisse benauwende, lichaamsvreemde taboesfeer. En je denkt onwillekeurig aan het wijdverbreide misbruik dat daaromheen heeft gewoed. Maar oorspronkelijk gaat dat zesde woord echter helemaal niet 'onkuisheid' - maar over overspel. Over het spel waarmee het huis van de naaste op het spel wordt gezet. Het tiende gebod luidt in diezelfde katechismus: 'Gij zult niet onrechtvaardig begeren wat uw naaste toebehoort'. Dat 'onrechtvaardig' staat ook niet in de oorspronkelijke tekst. Je kunt toch niet *rechtvaardig* begeren wat een ander toebehoort? Of heeft men daarbij de markt met haar reclame en koopgoten willen ontzien, waar de begeerte hoogtij viert?

Meir Shalev heeft natuurlijk gelijk: hoe zou een mens niet kunnen begeren? Maar het gaat erom dat hij die begeerte niet 'bezwangerd', niet laat ontaarden in het willen hebben wat van je naaste is. Dan wordt die begeerte onrechtvaardig.

En natuurlijk bestaan er ook 'rechtvaardige' begeerten. Begeerte naar de bevrediging van basisbehoeften. En begeerte als hartstochtelijk verlangen naar rechtvaardigheid. Zoals de *Internationale* zingt: 'Begeerte heeft ons aangeraakt.' Zolang het daarbij gaat om een eerlijke verdeling van wat aan allen toebehoort, om 'alles voor allen', is dat een goede zaak. Maar ook die begeerte kan al gauw ontaarden in het willen hebben van wat je naaste heeft en zo verwoestend

werken. De bekende weg naar de hel, geplaveid met goede bedoelingen. Zie de geschiedenis van talloze revoluties en sociale experimenten.

3.

Waar de begeerte, om met Jacobus te spreken, eenmaal bezwangerd is en zonde baart, worden alle tien geboden, alle woorden die de God-Bevrijder daarin gebiedt overtreden: de mens verheft zichzelf tot god, de begeerte kent geen rustdag, kent geen eerbied, zij steelt, moordt, misbruikt, pleegt overspel, liegt en baart de dood. Dan heerst al gauw totale wetteloosheid. Op kleine schaal, achter heel wat voordeuren, en op grote schaal in totalitaire dictaturen. Daartegenover wordt ons in dat bekende lied over de mensenzoon - in de brief aan de Filippenzen, Jezus van Nazareth ten voorbeeld gesteld: een mens die niets begeert, geen macht, geen aanzien als een god. Hij heeft zich niet aan de gestalte, aan de gangbare omgangsvormen en ongelijkheid van deze wereld onderworpen, heeft niet roofzuchtig - niet begerig voor zichzelf geleefd.

Het is niet goed met hem afgelopen. Maar we kunnen nog steeds veel van hem leren.